

När lagen skiljer oss åt

– Vittnesmål från människor som nekas
familjeåterförening på grund av försörjningskravet.

Innehåll

Förord	3
1. Bakgrund.....	4
2. Syfte	6
3. Rätten till familjeåterförening i en internationell och svensk kontext.....	6
4. Bostads- och försörjningskravet i utlänningslagen	8
4.1 Lagens syfte med kravet	8
4.2 Vad innebär kraven?	8
4.3. Undantag från bostads- och försörjningskravet – en kronologisk översikt.....	9
5. Försörjningskravet i realiteten – vittnesmål från Svenska Röda Korsets verksamheter	12
5.1 Familjeseparationens konsekvenser – negativa hälsoeffekter och hinder för integration	12
5.2 Målgruppens svårigheter med kravet på en varaktig anställning och tillräckligt hög inkomst	14
5.3 Svårigheter för målgruppen att omfattas av dagens undantag	18
5.4 Exempel på när ohälsa/funktionsnedsättning påverkar möjligheterna att uppfylla kravet	20
5.5 Exempel på ensamstående kvinnor där knapp/icke-existerande utbildning påverkar möjligheterna att uppfylla kravet	22
6. Slutsatser och rekommendationer.....	24

Titel: När lagen skiljer oss åt – Vittnesmål från människor
som nekas familjeåterförening på grund av försörjningskravet

Författare: Camilla Juhlin, Svenska Röda Korset

Referenspersoner: Cecilia von Koch,
Karin Ödquist Drackner, Stephanie Esk

Grafisk form: Sabina Helmola

Produktionsår: 2025

Tack till alla som bidragit till denna rapport.
Ett särskilt tack till kollegorna på RKC och Vårdförmedlingen
och patienterna/målgruppen i stort som vi kommer
i kontakt med.

Förord

Röda Korsets uppdrag är att stötta människor i utsatta situationer. Bland dem vi möter finns många som redan lever i stor utsatthet och oroar sig för att ytterligare begränsningar av anhöriginvandring ska förvärra deras situation. Dessa regler gör det svårare för familjer att leva tillsammans.

Anhöriginvandring och familjeåterförening är en utav Röda Korsets mandatbaserade frågor som ingår i Rödakors- och Rödahalvmånerörelsens humanitära uppdrag. Svenska Röda Korset har lång erfarenhet av att arbeta för och med människor på flykt, inte minst gällande familjeåterförening.

VARJE DAG MÖTER VI INDIVIDER som flytt från krig och konflikter, och som under flyktens gång separerats eller kommit bort från sina familjemedlemmar. Vägen till säkerhet kan gå genom krigsdrabbade områden, över hav i osäkra båtar och via smugglare som tar ut orimliga summor. Många tvingas därför fatta det svåra beslutet att lämna sina barn eller partner bakom sig, i hopp om att kunna återförenas på ett lagligt och säkert sätt.

För de som lyckas återfå kontakt med sina familjemedlemmar, och beviljas internationellt skydd i Sverige, blir en återförening dock ofta omöjlig på grund av hinder som försörjningskravet. Resultatet blir i stället en långvarig, i många fall permanent, familjeseparation.

I DEN HÄR RAPPORTEN lyfter vi fram de utmaningar familjer på flykt möter, särskilt på den inkomstrelaterade delen av dagens bostads- och försörjningskrav. Rapporten gör inget anspråk på att vara heltäckande, utan utgör nedslag i verkligheten och syftar till att ge

en lägesbild och inblick i den verklighet de individer vi möter står inför och de orimliga krav och val de ställs inför. De människor vi möter är inte bara överlevare – de är också föräldrar, partners och syskon. Tänk dig att du tvingas förklara för dina barn att de inte kan vara hos dig i trygghet, utan måste stanna i farliga förhållanden, för att du inte kan uppfylla lagens krav.

Vi är djupt oroade över utvecklingen mot allt strängare regelverk och skärpningar i migrationslagstiftningen, som riskerar att få allvarliga humanitära konsekvenser, särskilt för barn och familjer. Röda Korset uppmanar till en mer rättssäker och värdig migrationspolitik. Att få leva med sin familj är en grundläggande mänsklig rättighet och en nyckel till både hälsa och samhällsintegration.

Ulrika Modéer, generalsekreterare
Svenska Röda Korset

1. Bakgrund

Den 20 juli 2016 trädde den tillfälliga utlänningslagen i kraft.¹ Lagen tillkom som en reaktion på det stora antalet asylsökande som kom till Sverige under år 2015 och hade som syfte att minska invandringen.

Utöver det nya inslaget med tidsbegränsade uppehållstillstånd i stället för permanenta, begränsades kraftigt möjligheterna till familjeåterförening – det vill säga rätten för familjemedlemmar att beviljas uppehållstillstånd på grund av anknytning till en familjemedlem som är bosatt i Sverige (anknytningsperson). En av dessa begränsningar var att det så kallade bostads- och försörjningskravet utvidgades och fick samma utformning som i Europeiska unionens familjeåterföreningsdirektiv.² Detta innebär bland annat att familjeförening som huvudregel endast var möjligt om anknytningspersonen kunde försörja både sig själv och de sökande familjemedlemmarna samt förfogade över en bostad av tillräcklig storlek och standard för sig själv och de sökande familjemedlemmarna. Även om ett bostads- och försörjningskrav vid familjeåterförening har funnits i svensk rätt sedan år 2010 var detta, innan den tillfälliga utlänningslagen, utformat så att anknytningspersoner enbart behövde försörja *sig själva* samt ha en ordnad bostad för *sig själva*. Det tidigare kravet var dessutom förenat med många undantag, vilket gjorde att det bara blev tillämpligt i ett begränsat antal fall.³

I **DECEMBER 2018** presenterade Svenska Röda Korset en rapport som lyfte fram humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen.⁴ Rapporten belyste bland annat hur lagens striktare bostads- och försörjningskrav påverkade individer som redan befann sig i en utsatt situation. I rapporten framkom

exempelvis att kraven många gånger var omöjliga att uppfylla, men även att de riskerade att drabba kvinnor i högre utsträckning än män. En av Svenska Röda Korsets rekommendationer var därför att kraven, som i praktiken försvårar eller till och med omöjliggör familjeåterförening mellan exempelvis föräldrar och deras minderåriga barn, måste ses över utifrån humanitära konsekvenser och internationella åtaganden.

Det kan dock konstateras att Svenska Röda Korsets rekommendation inte har hörtsammats i lagstiftningen. Den tillfälliga utlänningslagen, som efter förlängning, upphörde att gälla den 19 juli 2021 ersattes av en reformerad utlänningslag, där bland annat det utvidgade försörjningskravet gjordes till ett permanent inslag i svensk migrationslagstiftning (*mer om detta under avsnitt 4*).

Sedan dess har även det pågående arbetet med det så kallade paradigmskiftet inom migrationspolitiken tillkommit. I detta ingår ett stort antal utredningar med efterföljande lagförslag inom migrationsrättens område, där det övergripande syftet är att åstadkomma en stram migrationspolitik. Såvitt gäller rätten till familjeåterförening har det hittills införts ytterligare begränsningar av rätten till familjeåterförening (*mer om dessa under avsnitt 4.3*).

AKTUELLT I SKRIVANDE STUND är att regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av det svenska regelverket för att bevilja uppehållstillstånd på grund av anknytning.⁵ Syftet är att åstadkomma en restriktiv och ändamålsenlig reglering för anhöriginvandring och därmed strama åt regelverket ytterligare.

¹ Lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

² Rådets direktiv 2003/86/EG av den 22 september 2003 om rätt till familjeåterförening.

³ Prop. 2009/10:77 s. 21 ff.

⁴ Svenska Röda Korsets rapport "Humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen", 6 december 2018. [konsekvenser-av-den-nya-lagen-181206-1.pdf](#)

⁵ "Skärpta villkor för anhöriginvandring" [Skärpta villkor för anhöriginvandring - Regeringen.se](#)

Foto: Nicke Johansson

I utredarens uppdrag ingår bland annat att se över försörjningskraven och övriga villkor för att bevilja uppehållstillstånd på grund av anknytning till personer som har uppehållstillstånd i Sverige. I fråga om befintliga försörjningskrav ska utredaren ta ställning till hur dessa kan skärpas och om nuvarande undantagsbestämmelse, som helt eller delvis kan ta bort försörjningskravet, ska stramas åt ytterligare. Utredaren ska också överväga och föreslå hur en ordning kan utformas där försörjningskrav även ska gälla vid förlängning av familjemedlemmarnas uppehållstillstånd på grund av anknytning, vilket inte är fallet idag.⁶

DEN STORA MAJORITETEN av de individer som Svenska Röda Korset kontaktas av under familjeåterföreningsprocessen har nekats familjeåterförening på grund av att de inte uppfyller nu gällande försörjningskrav och inte heller anses kunna beviljas undantag från kravet. Särskilt hårt drabbas de personer som, trots stora ansträngningar, har svårigheter att uppfylla kraven – ofta på grund av de trauman de bär med sig från krig, konflikt, flykt och våld. Dessa erfarenheter gör att många redan vid ankomsten till Sverige står långt ifrån arbetsmarknaden, vilket försvårar deras möjlighet att uppfylla försörjningskravet.

6 Dir. 2024:68 - Kommittédirektiv - Skärpta villkor för anhöriginvandring. [*kommittédirektiv/7.pdf](#)

2. Syfte

Regeringen har i sina direktiv till den pågående utredningen varit tydlig med att möjligheterna till undantag från försörjningskravet ska ses över, med målet att fler personer än i dag ska omfattas av kravet. Utredarens uppdrag ska presenteras senast den 25 augusti 2025. I ljuset av detta är det angeläget att synliggöra de redan existerande utmaningarna med dagens krav som präglar tillvaron för de individer som Svenska Röda Korset möter i våra verksamheter. För många som har beviljats internationellt skydd i Sverige är försörjningskravet inte bara ett formellt krav – det är även ett hinder som håller familjer isär och försvårar återhämtning, etablering och integration. Vi ser dagligen hur människor som levt i ovisshet och utsatthet nu även tvingas bära bördan av att ensam försöka uppnå ett krav som för många är ouppnåeligt. I en tid då ytterligare åtstramningar övervägs är det därför avgörande att lagstiftningen också anpassas till den verklighet som människor lever i och att rätten att återförenas med sina nära och kära värnas.

DENNA RAPPORT fokuserar framför allt på den inkomstrelaterade delen av dagens bostads- och försörjningskrav. Rapporten gör inget anspråk på att vara heltäckande, utan utgör nedslag i verkligheten och syftar till att belysa hur de nuvarande försörjningskraven i praktiken ofta är ouppnåeliga.

Rapporten vilar på Svenska Röda Korsets mångaåriga erfarenhet från vårt breda humanitära arbete med de individer vi möter i våra verksamheter. De verksamheter som särskilt har varit i fokus inkluderar vårt juridiska arbete med att ge rådgivning och stöd till individer som ansökt om familjeåterförening, våra behandlingscenter för krigsskadade och torterade samt våra vårdförmedlingar för papperslösa och andra migranter.⁷ På Svenska Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade möter och behandlar psykologer, psykoterapeuter, fysioterapeuter, kuratorer och läkare varje dag personer som utsatts för trauman under krig, tortyr och flykt. En majoritet av dessa har också separerats från sina anhöriga som antingen befinner sig i ursprungslandet, i tredje land eller på flykt.

3. Rätten till familjeåterförening i en internationell och svensk kontext

Att familjer ska ha möjlighet att hålla ihop är en grundläggande mänsklig rättighet. Rätten till skydd för familjelivet finns i flera av FN:s konventioner om mänskliga rättigheter, däribland FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)⁸. På en europeisk nivå är rätten till familjelivet skyddad genom bland annat artikel 7 i EU:s rättighetsstadga och i artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

Rätten till familjeliv innebär att stater har en skyldighet att värna och respektera individers rätt att leva tillsammans med sina nära anhöriga. Denna rätt är inte absolut. Enligt Europakonventionen får dock en offentlig myndighet endast inskränka rätt-

en till familjeliv om inskränkningen har stöd i lag och är nödvändig i ett demokratiskt samhälle, till exempel med hänsyn till statens säkerhet, allmän ordning, landets ekonomiska välbefinnande, skydd för hälsa eller moral, eller för andra personers fri- och rättigheter.

Europadomstolens praxis tydliggör att artikel 8 inte medför en generell skyldighet för stater att acceptera enskildas val av bosättningsland eller att automatiskt tillåta familjeåterförening på sitt territorium. Domstolen har också slagit fast att det i sig inte är orimligt att ställa upp försörjningskrav som villkor för familjeåterförening – förutsatt att sådana krav tillämpas på ett sätt som är förenligt med proportionalitetsprincipen.⁹

⁷ Svenska Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade finns i Malmö (med filial i Hässleholm), Göteborg, Skövde (med filial i Vänersborg), Stockholm, Uppsala och i Skellefteå (med filialer i Luleå och Umeå). Svenska Röda Korsets vårdförmedlingar återfinns i Stockholm och Göteborg.

⁸ Se även bl.a. artikel 17 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och artikel 23 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

⁹ Se bl.a. Europadomstolens domar i målen B.F. m.fl. mot Schweiz (4 juli 2023) och Konstatinov mot Nederländerna (26 april 2007).

Foto: Dan Jáma

I PRAKTIKEN INNEBÄR DETTA att svenska myndigheter är skyldiga att göra en så kallad proportionalitetsbedömning, där bland annat statens intresse av att kontrollera migration vägs mot den enskilda individens rätt till sitt familjeliv, för att kunna ta ställning till om en inskränkning av rättigheten är i enlighet med konventionen. I familjeåterföreningsärenden där en anknytningsperson inte uppfyller bostads- och försörjningskravet, ska svenska myndigheter ta ställning till om upprätthållandet av kravet i det enskilda fallet bedöms vara en proportionerlig inskränkning av rätten till individens familjeliv. Vid en sådan prövning ska samtliga omständigheter beaktas, det vill säga såväl omständigheter som hänför sig till anknytningspersonen som till sökanden.¹⁰

I de fall som rör barn ska dessutom särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver. I detta avseende ska understrykas att Europadomstolen har fastslagit att det vid en proportionalitetsbedömning som rör barn ska

läggas särskild vikt vid minderåriga barns särskilda omständigheter, såsom ålder, situation i hemlandet och beroendeförhållande till sina föräldrar.¹¹

I utlänningslagen (2005:716) regleras rätten till familjeåterförening i 5 kap. 3–3 a §§. Där framgår att både etablerade familjer – det vill säga de som levt tillsammans innan en av familjemedlemmarna kom till Sverige – och nybildade familjekonstellationer kan ha rätt att återförenas.

I praktiken är dock rätten till familjeåterförening villkorad. Många gånger beror detta på krav som ställs på anknytningspersonen. Dessa krav kan bland annat vara kopplade till grunden för anknytningspersonens eget tillstånd – ett krav som för närvarande också är föremål för samma statliga utredning som utreder försörjningskravets framtid. Denna rapport fokuserar dock uteslutande på försörjningskravet och vad detta villkor innebär för många av de individer som Svenska Röda Korset möter i våra verksamheter.

¹⁰ § 59, 11 June 2013]]. Prop. 2023/24:18, s. 21.

¹¹ Europadomstolens dom i målet *El Ghatet mot Schweiz* (dom den 8 november 2016, appl. no. 56971/10).

4. Bostads- och försörjningskravet i utlänningslagen

4.1 Lagens syfte med kravet

Sedan införandet av den tillfälliga utlänningslagen har ett striktare bostads- och försörjningskrav gällt vid familjeåterförening, vilket framgår av avsnitt 1. Huvudregeln idag är att vuxna anknytningspersoner måste kunna försörja sig själva *och* de anhöriga som ansökt om tillstånd. För att dessutom kunna uppfylla försörjningskravet i sin helhet måste vuxna anknytningspersoner också förfoga över en bostad av tillräcklig storlek och standard för sig *och* de anhöriga (5 kap. 3 b § utlänningslagen).

Kraven på försörjning och bostad behöver enligt gällande rätt dock inte vara uppfyllda vid en senare ansökan om fortsatt uppehållstillstånd för de anhöriga. Detta gäller när de anhöriga redan har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd och ansöker om förlängning av tillståndet.

MOTIVET BAKOM det försörjningskrav som infördes år 2010 var att stärka integrationen. I förarbetena uttalades bland annat att avgörande faktorer för en god integration är arbete, språkkunskaper och bostad för den egna familjen. Vidare bedömdes att även de nyanlända familjemedlemmarnas integration skulle främjas om anknytningspersonen redan hade etablerats i samhället genom att hen var egenförsörjande och hade en bostad.¹² Som framkommit ovan under avsnitt 1 gällde detta krav enbart i förhållande till anknytningspersonen själv. Motivet bakom det *utvidgade* försörjningskravet var däremot enligt förarbetena till den tillfälliga utlänningslagen att begränsa invandringen till Sverige och att därför *tillfälligt* anpassa de svenska reglerna till EU:s miniminivå.¹³ Det visade sig dock att detta inte blev en tillfällig reglering eftersom det utvidgade kravet överfördes även till den reformerade utlänningslagen som den tillfälliga utlänningslagen. Denna gång motiverades kravet med att flera länder i Sveriges närhet, som Finland och

Danmark, samt centrala EU-medlemsstater som Frankrike och Tyskland, hade infört liknande krav. Det framhölls också att denna reglering var förenlig med EU-rätten och Sveriges konventionsåtaganden.¹⁴

4.2 Vad innebär kraven?

Anknytningspersonen ska kunna uppvisa att hen har regelbundna arbetsrelaterade inkomster för försörjning. Som arbetsrelaterad inkomst räknas exempelvis lön från arbete, arbetslöshetsersättning, sjukpenning och inkomstgrundad pension. Motsatsvis utgör exempelvis inte aktivitetsstöd, etableringsersättning, socialbidrag eller CSN-bidrag godkända inkomster. Kravet på försörjning kan även uppfyllas genom uppvisande av en tillräckligt stor förmögenhet som familjen kan leva på under minst två år.

Försörjningsförmågan måste vidare ha en viss varaktighet för att försörjningskravet ska anses vara uppfyllt.¹⁵ Enligt Migrationsöverdomstolen ska detta förstås som att anknytningspersonen vid prövningstillfället antingen har en tillräckligt stor arbetsrelaterad inkomst under *minst ett år framöver* eller om det vid en prognos framstår som sannolikt att hen kommer att ha sådan inkomst i vart fall under ett år framöver.¹⁶ Detta innebär att det finns ett inbyggt krav på att anknytningspersonens anställning, alternativt kombinerade anställningar, som huvudregel sträcker sig under en viss tid för att inkomsterna överhuvudtaget ska kunna beaktas.

HUR STOR INKOMST som krävs beror på familjens storlek samt vilken boendekostnad anknytningspersonen har. Inkomsten ska, efter avdrag för boendekostnaden, motsvara ett så kallat normalbelopp. Det innebär att pengarna som återstår när boendet är betalt ska räcka till bland annat mat, kläder, hygienartiklar, telefon, hushållsel, försäkringar och andra mindre utgifter för tillfälliga behov. Normal-

¹² Prop. 2009/10:77 s. 19.

¹³ Prop. 2015/16:174 s. 1 f., 21 ff. och 46.

¹⁴ Prop. 2020/21:191 s. 104-105.

¹⁵ Prop. 2009/10:77 s. 31.

¹⁶ MIG 2019:12.

”Det är i princip omöjligt för de patienter som aldrig har gått i skolan att dels klara av SFI, dels utbilda sig till ett yrke som ger en sådan hög lön som ofta krävs. Några har klarat av att utbilda sig till undersköterskor, men om de har flera barn och behöver en lägenhet av tillräcklig storlek räcker lönen ändå inte till”.

beloppet för år 2025 uppgår till 6 186 kr för en ensamstående vuxen, 10 219 kr för sammanlevande makar eller sambor, 3 306 kr för barn till och med 6 år, 3 967 kr för barn mellan 7–10 år, 4 629 kr för barn mellan 11–14 år samt 5 290 kr för barn 15 år eller äldre.

Den andra delen av kravet, som handlar om anknytningspersonens bostad, innebär att bostaden ska vara av tillräcklig storlek och standard för familjen att bo i. Två vuxna utan barn måste ha en bostad med kök eller kokvrå och minst ett rum. Om barn ska bo i bostaden måste det finnas fler rum. Högst två barn kan dela sovrum. Inneboende i annans bostad räknas inte som en godtagbar bostad, medan en godkänd andrahandsuthyrning godkänns.

Exempel: En man som beviljats uppehållstillstånd i Sverige som alternativt skyddsbehövande önskar återförenas med sin fru och sina tre barn i åldrarna fem år, åtta år och 15 år. För detta krävs att mannen dels förfogar över en bostad som har tre rum och kök, dels att han har kvar 22 782 kr efter att han har betalt hyra och skatt. Vid en hyra på 8 500 kr¹⁷ behöver mannen därmed ha en månadslön på 31 282 kr efter avdragen skatt. Lönen före skatt måste då, vid en skattesats på 32 %, uppgå till minst 41 292 kr.

”Det är i princip omöjligt för de patienter som aldrig har gått i skolan att dels klara av SFI, dels utbilda sig till ett yrke som ger en sådan hög lön som ofta krävs. Några har klarat av att utbilda sig till undersköterskor, men om de har flera barn och behöver en lägenhet av tillräcklig storlek räcker lönen ändå inte till”.

(Intervju med leg. psykolog vid ett av Svenska Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade).

4.3. Undantag från bostads- och försörjningskravet – en kronologisk översikt

Fram till den tillfälliga utlänningslagen (2010–2016)

Innan den tillfälliga utlänningslagens införande präglades regleringen av försörjningskravet vid familjeåterförening av så många undantag att kravet bara kom att tillämpas i ett mycket begränsat antal fall. Undantagen omfattade bland annat flyktingar, alternativt skyddsbehövande, svenska medborgare, barn, anknytningspersoner med minst fyra års uppehållstillstånd i Sverige och barnfamiljer. De som inte tillhörde någon av dessa grupper kunde ändå undantas om det fanns ”särskilda skäl”. Förarbetena nämnde att detta kunde gälla anknytningspersoner som hade en mer långvarig nedsättning av arbetsförmågan på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan, och därför inte kunde förväntas försörja sig genom arbete.¹⁸

¹⁷ År 2024 var den genomsnittliga månadshyran för en trerumslägenhet 8 641 kronor, [Högre hyreshöjning 2024](#). Samtidigt ligger snitthöjningen för år 2025 på cirka 4,8 procent, [Hyresförhandlingar 2025 - Hyresgästföreningen](#)

¹⁸ Prop. 2009/10:77 s. 26.

Den tillfälliga utlänningslagen (2016–2021)

När den tillfälliga utlänningslagen infördes blev i stället bostads- och försörjningskravet huvudregel vid familjeåterförening. Undantag kunde uttryckligen bara göras

1. När anknytningspersonen var ett barn, eller
2. När anknytningspersonen beviljats flyktningstatus eller alternativ skyddsstatus¹⁹ – men endast om:
 - ansökan om familjeåterförening gjordes inom tre månader (den så kallade tremånadersregeln),
 - familjen inte kunde återförenas i ett annat land utanför EU som de hade särskild anknytning till och
 - relationen var väletablerad (till exempel genom ett längre sammanboende utomlands).

Ändrade regler i utlänningslagen (2021)

Efter att den tillfälliga utlänningslagen upphörde blev det ingen återgång till 2010 års bestämmelser om bostads- och försörjningskravet. Däremot bibehölls bland annat undantaget enligt tremånadersregeln. Dock ändrades beräkningen av tremånadersfristen för kvotflyktingar, som nu skulle räknas från deras faktiska inresa till Sverige – en förändring som Svenska Röda Korset såg som positiv, då det gav kvotflyktingar samma praktiska möjlighet till familjeåterförening som andra skyddsbehövande som redan befann sig i Sverige.²⁰

Vidare återinfördes undantag för svenska medborgare samt medborgare i EES-länder eller Schweiz, dock endast om den sökande är anknytningspersonens make/maka/sambo och dessa sammanbott utomlands en längre tid eller det på annat sätt står klart att förhållandet är väl etablerat.

Vidare återinfördes bestämmelsen som gör det möjligt att helt eller delvis göra undantag

från bostads- och försörjningskravet om det finns ”särskilda skäl” (5 kap. 3 f § utlänningslagen). Det ska i detta avseende understrykas att den så kallade Migrationskommittén, som var en grupp med representanter från olika politiska partier som fick i uppdrag av regeringen att ta fram ett förslag på den reformerade utlänningslagen, hade föreslagit att undantag skulle kunna göras vid ”synnerliga skäl” – en högre tröskel än dagens ”särskilda skäl”.²¹ I och med den pågående översynen av det svenska regelverket för att bevilja uppehållstillstånd på grund av anknytning är frågan på nytt aktuell då regeringen vill se en skärpning av undantaget.²²

ENLIGT FÖRARBETENA till den omarbetade utlänningslagen tar den nuvarande bestämmelsen om ”särskilda skäl” sikte på att kunna användas för individer som i och för sig har rätt att återförenas med sina anhöriga men som av olika skäl inte kan uppfylla försörjningskravet. Som exempel nämns äldre personer som har lämnat arbetsmarknaden och som inte har en inkomst som når upp till den nivå som krävs. Vidare anges att det kan röra sig om personer med en varaktig funktionsnedsättning som gör det omöjligt med en egen arbetsrelaterad inkomst.²³ Det kan således konstateras att 2010 års förarbetsuttalanden om att ”särskilda skäl” kan utgöras av ”en mer långvarig nedsättning av arbetsförmåga” ersatts av ett krav på en ”varaktig nedsättning som omöjliggör en arbetsförmåga”, vilket innebär en betydligt snävare tolkning. Och detta alltså trots att möjligheterna till undantag i övrigt har decimerats jämfört med ordningen i 2010 års lag.

Det ska understrykas att förarbetena till den nuvarande utlänningslagen framhåller att det kan finnas andra situationer där det framstår som orimligt att ställa upp ett försörjningskrav och att det krävs en nyanserad bedömning i varje enskilt fall.²⁴

19 Det ska dock understrykas att alternativt skyddsbehövande med tidsbegränsade uppehållstillstånd inte hade rätt till familjeåterförening under den tillfälliga lagens tre första år.

20 Prop. 2020/21:191, s. 111.

21 SOU 2020:54, s. 292.

22 Dir. 2024:68, s. 8.

23 Prop. 2020/21:191, s. 112.

24 Ibid.

Lagändringar från den 1 december 2023

Den 1 december 2023 infördes ytterligare skärpta villkor för anhöriginvandring, bland annat i fråga om bostads- och försörjningskravet.

Lagändringarna innebär följande:

- Alternativt skyddsbehövande kan inte längre undantas från försörjningskravet enligt tremånadersregeln utan detta gäller numera endast flyktingar.

Regeringen hänvisade i denna del till att försörjningskravets primära syfte, att stärka integrationen, gör sig gällande även idag. Som ett led i arbetet med att komma till rätta med de nuvarande problemen med bristande integration och växande utanförskap bedömdes därför att ett försörjningskrav borde gälla i fler fall.²⁵

- För kvotflyktingar ska tremånadersfristen inte längre räknas från inresan till Sverige, utan från dagen då beslut om vidarebosättning delges.

Detta motiverades av regeringen med att familjemedlemmar vanligtvis är föremål för vidarebosättning vid samma tillfälle och att det därför bara undantagsvis blir aktuellt att pröva om en ansökan om familjeåterförening har kommit in inom tremånadersfristen. Vidare konstaterade regeringen att omständigheterna för kvotflyktingar kan variera och att det kan finnas olika skäl för att en ansökan om familjeåterförening inte ges in i tid, varför det ansågs sakna skäl att ha en särordning för kvotflyktingar gällande tidpunkten för beräkningen av tremånadersfristen.²⁶

Foto: Karin Tengby

²⁵ Prop. 2023/24:18, s.17

²⁶ Prop. 2023/24:18, s.23.

5. Försörjningskravet i realiteten – vittnesmål från Svenska Röda Korsets verksamheter

5.1 Familjeseparationens konsekvenser – negativa hälsoeffekter och hinder för integration

Det övergripande syftet med ett bostads- och försörjningskrav är alltså enligt lagen att stärka integrationen, både för anknytningspersonen och dennes familjemedlemmar. I och med den tillfälliga utlänningslagen skedde dock en syftesförskjutning då det övergripande syftet med fler begränsningar gjordes för att *temporärt* minska invandringen till Sverige. Nuvarande regering är också tydlig med att ytterligare begränsningar bör införas för att åstadkomma en ansvarsfull, stram och hållbar migrationspolitik. Genom att ytterligare skärpa dagens försörjningskrav vill regeringen komma till rätta med integrationsproblem och växande utanförskap. I praktiken bygger detta synsätt på tanken att ett regelverk som gör det ännu svårare för individer att återförenas med sina familjemedlemmar, kommer att underlätta anknytningspersonens integrering i det svenska samhället. Svenska Röda Korsets erfarenheter från våra verksamheter visar dock på motsatsen, dvs. att dagens strikta bostad- och försörjningskrav är kontraproduktiva och snarare försvårar individernas möjlighet till integration och etablering.

”När jag väntade på beslut om familjeåterförening var min hälsa mycket dålig på grund av stress och ångest. Jag kunde inte koncentrera mig på att lära mig svenska, uppnå mina mål eller integreras i samhället. Nu är mina barn här och vi har ett fint umgänge med andra familjer. Jag undervisar i skolan och mina barn går i skola och förskola. De pratar flytande svenska. Jag är så stolt över dom och vi har roliga och nyttiga framtidsplaner”.

(Intervju med kvinna som företrätts av Svenska Röda Korsets jurister i ärende om familjeåterförening).

Utifrån våra verksamheter och långa erfarenhet av att arbeta med migrationsfrågor ser vi att begränsade möjligheter till familjeåterförening leder till sämre psykisk hälsa och försvårar och försenar etableringsprocessen. Detta stöds även av forskning på området.²⁷ På Svenska Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade möter våra behandlare dagligen individer som erbjuds vård och behandling till följd av sina våldserfarenheter från krig, konflikt och tortyr. Många av individerna befinner sig ofta i sin egen asylprocess. För de som beviljats asyl i Sverige ersätts denna process ofta av en efterföljande och långvarig process om familjeåterförening. Detta då individens familjemedlemmar många gånger är kvar i ursprungslandet, själva befinner sig på flykt eller vistas i ett annat tredje land.

Samtliga respondenter i de intervjuer som genomförts med legitimerade psykologer och kuratorer på våra behandlingscenter inom ramen för denna rapport har rapporterat om den negativa effekt som en familjeseparation har på anknytningspersonernas psykiska hälsa och att detta får en direkt effekt på deras möjligheter till integrering och etablering. I de intervjuer som genomförts har detta beskrivits enligt följande.

DEN GEMENSAMMA FAKTORN för de individer som mottar vård och behandling på behandlingscentren är att de har ett vård- och behandlingsbehov till följd av exempelvis tidigare våldshändelser. Framsteg i behandlingen är för de allra flesta nyckeln till att lära sig svenska, ha en fungerande vardag och kunna etablera sig i Sverige. Merparten av individerna har dock hela tiden kvar ett ben i det faktum att de lever utan sin familj, vilket gör det i princip omöjligt att ta emot traumafokuserad behandling och att starta upp ett liv i Sverige.

27 Se bland annat Löbel, L. (2020), "Family separation and refugee mental health – A network perspective".

”Säg att du ska åka till Ikea för att titta på en soffa. Väl där inne inser du att du har tappat bort dina barn inne i varuhuset. Plötsligt är soffan inte så viktig, eller hur? I ett sådant läge blir allt annat sekundärt.”

”Många av de patienter som vi möter lever redan med svåra trauman och posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) men jag ser ofta att nedstämdheten över att vara frånskild sina anhöriga blir större än själva PTSD:n. I vanliga fall när man jobbar med depression kan man sätta upp delmål att jobba mot. Försörjningskravet däremot är så högt att det för många av mina patienter är helt orimligt och otänkbart att kunna uppnå. I de fallen hjälper inte mindre delmål.
(Intervju med leg. psykolog vid ett av Svenska Röda Korsets behandlingscenter).

Individerna som får vård och behandling på behandlingscentren har redan befintliga trauman, en många gånger omfattande psykisk ohälsa och även kvarvarande somatiska besvär efter våldstrauman. Till detta ska då adderas att de allra flesta har sina anhöriga i osäkra och många gånger direkt livsfarliga situationer, vilket innebär att de själva lever med en ständig oro. Detta blir särskilt tydligt när familjemedlemmarna utgörs av ens minderåriga barn som många gånger blir helt skyddslösa utan sina föräldrar. Barn blir sjuka och behöver uppsöka sjukvård, vissa tvingas arbeta medan andra utsätts för sexuellt våld eller överges av de vuxna som lovat att sörja för barnen när föräldrar tvingats fly. Att försöka bygga ett nytt liv i Sverige under dessa omständigheter, med vetskapen om att ens barn är i fara och utan att veta om eller när man får träffa dem igen, beskrivs som oerhört påfrestande. Denna osäkerhet leder till stor stress, oro, depression och en känsla av hopplöshet.

”Det är som att halva hjärtat finns kvar i hemlandet.”
(Patient vid ett av Svenska Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade).

För föräldern i Sverige har detta givetvis en mycket negativ effekt på hens hälsa och respondenterna vittnar om att anknytningspersonerna ofta uppvisar sömnsvårigheter och höga stressnivåer. Individer med tidigare konstaterad PTSD rapporterar fler symptom, som bland annat återkommande mar-
drömmar om att något ska hända barnen samt oro och ångest. Många får därför svårt att koncentrera sig på en sådan sak som att lära sig svenska. Andra presterar sämre i studier och arbeten, vilket gör det svårt att fullgöra studier, få ett arbete eller bibehålla befintliga anställningar och sociala kontakter.

”När man lever under hög stress är hjärnan och det neurologiska systemet inställt på överlevnad och faror. Det är inte ett läge när man kan lära sig saker. Att ens barn är i fara är samma sak som att man själv lever i fara”.

”Säg att du ska åka till Ikea för att titta på en soffa. Väl där inne inser du att du har tappat bort dina barn inne i varuhuset. Plötsligt är soffan inte så viktig, eller hur? I ett sådant läge blir allt annat sekundärt.”
(Intervjuer med leg. psykologer vid två av Svenska Röda Korsets behandlingscenter).

EN RESPONDENT GER FÖLJANDE EXEMPEL. En individ har minderåriga barn kvar i ursprungslandet. Patienten har en högskoleutbildning i ryggen men har haft stora svårigheter att lära sig svenska. Hen ansökte om familjeåterförening för barnen för över två år sedan men har ännu inte fått svar från Migrationsverket. Barnens situation i hemlandet har förvärrats avsevärt under denna tid. De är sjuka och har under det senaste året rånat, utsatts för misshandel men också för sexuellt våld. Barnen lever tillsammans med en äldre släkting som säger att hen inte längre kan försörja dem, vilket har lett

till att ena dottern har tvingats till prostitution. Föräldern i Sverige känner till försörjningskravet och vad detta innebär i fråga om anställning och inkomst. När hen fick kännedom om barnens akuta situation hoppade hen av svenskastudierna och tog i stället ett underbetalt arbete som inte är tillräckligt för att försörjningskravet ska uppfyllas. Föräldern är medveten om detta men säger att hen inte hade något annat val eftersom det viktigaste är att kunna skicka pengar till barnen så att de kan köpa mat men också för att dottern ska komma ur prostitution. Nu vågar föräldern inte förlora sitt befintliga jobb, trots att detta inte möjliggör familjeåterförening. Föräldern, som går i behandling för PTSD efter tortyr i hemlandet, kan nu inte ta emot behandling då den psykiska ohälsan har försämrats till en sådan grad att hen inte kan fokusera på sitt eget välmående. Respondenten säger att en sådan behandling är avgörande för att föräldern ska kunna leva ett fullgott liv, något som hen just nu står mycket långt ifrån.

ETT ANNAT EXEMPEL från Svenska Röda Korsets juridiska rådgivning gäller en man, vars hustru och minderåriga barn ansökt om familjeåterförening. Mannen hade en anställning men fick avslag eftersom hans bostad inte var tillräckligt stor. Mannen hade inte råd med en större bostad då hans hustru hade blivit svårt sjuk, vilket gav upphov till stora sjukvårdskostnader. Den akuta situationen, som krävde att han frigjorde och skickade en mycket större summa pengar än tidigare, gjorde att han var tvungen att ordna med en mindre bostad med en lägre hyra. Mannen hamnade i en omöjlig situation där han tvingades prioritera bort delar av kraven, till förmån för hustruns överlevnad. Det blev därför ett val mellan familjens trygghet och rätten att få vara tillsammans.

EXEMPLEN OVAN TYDLIGGÖR inte enbart att effekterna av en familjeseparation många gånger leder till en försämrad psykisk ohälsa, vilket i sig utgör försvårande faktorer för det uttalade målet med bostads- och försörjningskravet, utan även att kravet som sådant närmast ter sig utformat utifrån ett etnocentriskt synsätt. Detta då kravet inte speglar den svåra och osäkra verklighet som familjemedlemmar ofta befinner sig i – en verklighet som givetvis får en direkt påverkan på anknytningspersonens ”val” att exempelvis avbryta svenskastudier som på sikt

hade kunnat leda till en varaktig anställning eller hyra en för liten lägenhet, till förmån för att avvärja familjens akuta situation.

Flera av respondenterna har vidare rapporterat om stora skuldkänslor hos anknytningspersonerna, vilket beskrivs som en försvårande faktor för möjligheterna till etablering och en del av den oro och stress som familjeseparationen medför. Känslan av att leva ett liv under trygga former medan ens barn eller partner är i fara innebär ofta att individerna inte ger själva tillåtelse att leva sina liv fullt ut. Detta innebär att de sällan kan fokusera på sig själva och den vård och behandling som de själva är i behov av för att kunna etablera sig i Sverige i och med att oron och skuldkänslorna tar överhanden. Utifrån känslan av att anknytningspersonerna förväntas ha en bättre situation än sina anhöriga uppstår ofta en kris utifrån viljan att kunna hjälpa till. Detta är enligt respondenterna särskilt framträdande i de fall där numera unga vuxna kommit till Sverige utan sina föräldrar och närmast tvingas göra självdestruktiva val i livet. Exempel som framkommer är att individer vid sidan av sina studier har flera pågående arbeten, varav en del i skift, för att kunna skicka pengar till sina familjer. Utöver att skapa stress leder detta ofta till att de inte får tillräckligt med sömn, vilket i sig påverkar förmågan att upprätthålla fokus på skolan och kunna utföra ett gott arbete. Två respondenter lyfter även fram att skuldkänslorna och oron ofta leder till en begränsad kontakt med de anhöriga, vilket spär på den psykiska ohälsan ytterligare.

5.2 Målgruppens svårigheter med kravet på en varaktig anställning och tillräckligt hög inkomst

Under avsnitt 4.2 framgår att en anknytningsperson antingen måste ha en tillräckligt stor arbetsrelaterad inkomst under *minst ett år framöver* eller att det framstår som sannolikt att hen kommer att ha sådan inkomst i vart fall under ett år framöver. Hur stor inkomst som krävs beror på familjens storlek samt vilken boendekostnad anknytningspersonen har. Ju större familj man har, desto högre inkomst och desto större bostad krävs.

I Svenska Röda Korsets verksamheter ser vi att båda delar av kravet som rör själva försörjningen, det vill säga en varaktig inkomst och en tillräckligt hög lön, många gånger blir ouppnåeliga för vår

”Jag har inte råd att få hit alla mina barn.
Hur ska jag kunna välja mellan dom, jag älskar ju
alla lika mycket”.

målgrupp. Att både ha en stadig inkomst och en lön som når upp till de nivåer som krävs är för många helt enkelt inte möjligt – trots stark vilja och stora ansträngningar.”

SOM FRAMGÅTT I FÖREGÅENDE avsnitt lider många av de personer som får vård och behandling vid våra behandlingscenter av psykisk ohälsa som utgör ett grundläggande hinder för deras rehabilitering och etablering i samhället. Respondenterna beskriver att så kallad post-migratorisk stress hos individerna ofta förvärrar situationen ytterligare. Denna stress är kopplad till bland annat familjeseparationer och till det faktum att många enbart har tidsbegränsade uppehållstillstånd, vilket innebär en osäker rättslig status och en ständig oro för framtiden. Tillsammans skapar dessa faktorer betydande hinder för återhämtning, språkinläring och möjligheten att ta del av samhällslivet. Ett konkret exempel som lyfts i en intervju är en patient som trots elva år i Sverige fortfarande inte behärskar svenska och som uttrycker att ”ingenting i livet fungerar” – ett tydligt uttryck för hur post-migratorisk stress kan påverka hela livssituationen.

Våra respondenter lyfter särskilt fram de utmaningar som möter personer som är analfabeter och/eller har låg utbildningsnivå. För dessa individer är vägen in i samhället ofta betydligt längre och mer komplex än för andra. Andra exempel som nämns är kvinnor som helt saknar utbildning och som, innan ankomsten till Sverige, aldrig varit yrkesverksamma utanför hemmet. Dessa kvinnor har många gånger tidigare varit starkt beroende av en make eller annan familjemedlem, vilket försvårar både språkinläring och möjlighet till egen försörjning. Respondenterna beskriver att tiden i den så kallade etableringsfasen för dessa kvinnor blir mycket utdragen – och i vissa fall sker ingen etablering alls. Det leder till en långvarig marginalisering, där möjligheten att bli självständig och delaktig i samhället förblir utom räckhåll.

I VÅRT ARBETE MED att ge migrationsrådgivning och juridiskt stöd har vi sett flera exempel på kvinnor som, vid sidan av sina SFI-studier, endast har uppburit aktivitetsstöd eller etableringsersättning. Familjeåterförening har i dessa fall nekats de anhöriga med hänvisning till att aktivitetsstöd och etableringsersättning inte är en godtagbar försörjningskälla vid bedömningen av om man uppfyller försörjningskravet. Andra exempel utgörs av individer som har anställningar inom ramen för ett introduktionsjobb, där anställningarna ofta är för kortvariga för att garantera en försörjningsförmåga men där inkomsterna ändå sällan är tillräckliga för att täcka förbehållsbeloppet för den aktuella familjen. En kvinna som vände sig till Svenska Röda Korsets migrationsrådgivning berättade att hon hade räknat ut att hon uppfyllde försörjningskravet för endast två av sina fyra minderåriga barn och att hon därför stod inför det smärtsamma övervägandet att bara ansöka om familjeåterförening för de två yngsta barnen. Detta då de två var flickor och mer utsatta än sina storasyskon som befann sig i tidiga tonåren.

*”Jag har inte råd att få hit alla mina barn.
Hur ska jag kunna välja mellan dom, jag
älskar ju alla lika mycket”.*

(Kvinna som kontaktat Svenska Röda Korsets migrationsrådgivning)

Andra exempel från våra respondenter vittnar om svårigheter för individer som innehar subventionerade anställningar. Detta gäller bland annat individer med funktionsnedsättningar som exempelvis har ett skyddat arbete vid Samhall. För många är Samhall den enda arbetsgivare som under en oöverskådlig tid kan erbjuda ett anpassat lämpligt arbete utifrån individens behov och förutsättningar. Den nuvarande grundlönen för en städare på Samhall är 24 843 kronor i månaden. Det är en inkomstnivå som i många fall inte är tillräcklig för att uppfylla

Foto: Marie Sparréus

Migrationsverkets försörjningskrav – särskilt inte om man ska försörja flera familjemedlemmar. Respondenterna berättar vidare att de arbeten som individerna de möter oftast har tillgång till är just subventionerade anställningar eller låginkomststyrken inom till exempel städ, hemtjänst, äldreomsorg och barnomsorg. Dessa yrken är mycket viktiga för samhället, men ger i praktiken ofta inte en lön som räcker för att uppfylla kraven för familjeåterförening. En av respondenterna uppger att även om några individer har lyckats få en tillräcklig varaktig anställning har lönen ändå varit för låg, vilket har medfört att försörjningskravet i det enskilda fallet inte har uppfyllts. Denna bild framkommer även med tydlighet i Svenska Röda Korsets juridiska arbete med ärenden om familjeåterförening.

I DETTA ARBETE har vi sett flertalet exempel när familjer har meddelats ett avslag på grund av att anknytningspersonernas inkomst ligger precis under det fastställda förbehållsbeloppet. I ett ärende nekades familjeåterförening eftersom anknytningspersonen tjänade 119 kr för lite i månaden. Detta trots att EU-domstolen har fastslagit att eventuella villkor för familjeåterförening i EU:s medlems-

stater inte får tillämpas på ett sätt som äventyrar familjeåterföreningsdirektivets syfte, vilket är att främja familjeåterförening. Exempelvis får familjeåterförening inte nekas enbart på grund av att anknytningspersonens inkomst understiger ett visst angivet referensbelopp utan det ska alltid göras en individuell och konkret prövning av den enskildes situation.²⁸

Respondenterna i intervjuerna vittnar vidare unisont om att de bara i något enskilt undantagsfall har mött individer som har lyckats uppfylla försörjningskravet. För de allra flesta upplevs det svårt att hitta och få ett arbete med den varaktighet som krävs. Många har dock flera olika korttidsanställningar samtidigt, både under dag- och nattid. Då bedömningen av anställningens varaktighet dessutom utgår från prövningstillfället missgynnas individer som går runt på olika och kortare vikariat utan möjlighet till förlängning. Respondenterna pekar också på att strukturell diskriminering är en försvårande faktor. Detta då de har mött individer med högskoleutbildning som trots kvalifikationer inte ens kallas till intervju, vilket ytterligare försvårar deras chanser att uppfylla försörjningskravet.

28 EU-domstolens dom i målet C578/08 Chakroun mot Nederländerna.

Den gemensamma bilden från både vår migrationsrättsliga rådgivning och från våra verksamheter vid behandlingscentren är att det generellt sett tar flera år för enskilda att uppfylla försörjningskravet i sin helhet. För de individer som dessutom har en större sårbarhet och ett vårdbehov till följd av tidigare våldsupplevelser tar det ännu längre tid – för de som överhuvudtaget når dit. En respondent vid ett av våra behandlingscenter berättar att hen, med några få undantag, aldrig har mött någon person över 40 år utan tidigare arbetslivserfarenhet som har lyckats få ett arbete.

I FLERA AV DE FAMILJEÅTERFÖRENINGSSÄRENDEN som Svenska Röda Korsets jurister har drivit genom åren framgår att faktorer som psykisk ohälsa, bristande utbildning eller tidigare arbetslivserfarenhet ofta inte ges någon egentlig tyngd i beslutsfattandet. I stället åsidosätts dessa omständigheter med motiveringar som *”Det har inte framkommit att du är förhindrad från att arbeta på grund av din ålder eller hälsa”, ”Det medicinska underlaget visar inte att det är omöjligt för dig att få en egen arbetsrelaterad inkomst i framtiden”* och *”Det finns inget som tyder på att du saknar möjligheter att så småningom kunna få en arbetsrelaterad inkomst”*. De två senare exemplen tydliggör att det många gånger rör sig om en hypotetisk och framåtblickande bedömning – där det saknas en tydlig tidsgräns för när egen försörjning ska anses möjlig.

Det spelar med andra ord ingen roll om det skulle ta ett, tre eller sex år för individen att uppnå en arbetsrelaterad inkomst. Det sista exemplet avsåg exempelvis en individ som vistats i Sverige i åtta år, vars enda kontakt med arbetslivet utgjorts av arbetsträning på Samhall – ändå konstaterades att det inte fanns något som tydde på att personen saknade möjligheter till egen framtida försörjning.

Vidare signalerar motiveringarna att bedömningen i praktiken ofta sker utifrån generella antaganden, snarare än genom en helhetsbaserad och individuell prövning av personens faktiska livssituation och reella förutsättningar att kunna försörja sig.

EN YTTERLIGARE ASPEKT av att familjeåterförening kan skjutas upp på obestämd tid – i väntan på att

anknytningspersonen eventuellt uppnår försörjningskravet – är att det inte tas hänsyn till de redan mycket långa handläggningstider som i dagsläget gäller för denna typ av ärenden. Som exempel kan nämnas att den uppskattade handläggningstiden i ärenden där barn ansöker om familjeåterförening till en förälder i Sverige uppgår till 21 månader.²⁹

SVENSKA RÖDA KORSET ser också att försörjningskravet i familjeåterföreningsärenden särskilt drabbar kvinnor som är föräldralediga eller som vistas i Sverige ensamma med små barn, medan den andra föräldern har ansökt om att återförenas med familjen. De yrken som ofta står till buds – exempelvis inom hemtjänst och äldreomsorg – innebär i regel arbete på kvällar eller nätter. I många kommuner saknas barnomsorg under obekvämt arbetstid, vilket i praktiken gör det omöjligt för dessa kvinnor att ta anställning och därmed uppfylla försörjningskravet.

I de fall där föräldern i Sverige trots allt arbetar – ibland i dubbla arbeten – får detta ofta negativa konsekvenser för barnen. Respondenter vittnar om barn som, utöver den psykologiska belastningen av att leva åtskilda från en förälder, tvingas axla ett ansvar i hemmet som inte är åldersadekvat. Det handlar om barn som själva måste ta ansvar för småsyskon, handla, laga mat och hantera en förälders stress eller psykiska ohälsa. I vissa fall lever barnen också med den ekonomiska press som uppstår när den ensamstående föräldern skickar pengar till kvarvarande familjemedlemmar i ursprungslandet. Den samlade bilden från våra verksamheter är tydlig: även om försörjningskravet riktar sig till den vuxne, är det ofta barnen som drabbas allra hårdast – både psykiskt, socialt och ekonomiskt.

I februari 2023 uppmanade FN:s barnrättskommitté Sverige att avskaffa försörjningskravet och tremånadersfristen i anknytningsärenden.³⁰ Som redogjorts för i avsnitt 4.3 infördes dock samma år ytterligare begränsningar i rätten till familjeåterförening. Bland annat togs undantaget från tremånadersfristen bort för alternativt skyddsbehövande. Det innebär att ännu fler barn i dagsläget är beroende av sina föräldrars ekonomiska situation för att få leva tillsammans med båda sina föräldrar.

29 Statistik om väntetider – Migrationsverket.

30 CRC/C/SWE/CO/6-7.

5.3 Svårigheter för målgruppen att omfattas av dagens undantag

Enligt nuvarande lagstiftning är det alltså endast personer som beviljats flyktingstatus i Sverige som kan undantas bostads- och försörjningskravet enligt den så kallade tremånadersfristen, vilket som huvudregel förutsätter att en ansökan om uppehållstillstånd för familjemedlemmarna inkommer inom tre månader från det att anknytningspersonen tog del av beslutet att beviljas flyktingstatus.

Svenska Röda Korset har bland annat i tidigare remissvar påtalat de svårigheter som ofta finns kopplade till fristen.³¹ Svårigheterna utgörs ofta av faktorer som ligger bortom den enskildes kontroll, såsom som den faktiska tidpunkten för en kvotflyktingens vidarebosättning till Sverige eller ovissheten om var ens familj befinner sig. Regeringens bild av att familjemedlemmar vanligtvis är föremål för vidarebosättning vid samma tillfälle och att tremånadersfristen därför sällan behöver provas, stämmer inte överens med Svenska Röda Korsets mångåriga erfarenhet inom området. För många av de som vi möter har en familjeseparation redan uppstått under flykt, det vill säga långt innan de själva eller deras anhöriga söker skydd genom UNHCR i tredje land. Denna bild framträder med tydlighet i Svenska Röda Korsets arbete med att efterforska försvunna anhöriga (Restoring Family Links) där vi regelbundet har kontakt med kvotflyktingar som behöver hjälp med att hitta sina anhöriga. Man får inte heller glömma bort att en flykt för de allra flesta innebär att man ställs inför livshotande risker och stora ekonomiska påfrestningar. Medan vissa inte har den ekonomiska förutsättningen gör andra ett aktivt val att fly på egen hand, i tron att detta ska möjliggöra att familjen kan komma efter på ett säkert och lagligt sätt.

ÄVEN FÖR DE INDIVIDER som har en reell möjlighet att lämna in en ansökan för sina familjemedlemmar inom tremånadersfristen vittnar våra verksamheter om att många dels inte känner till fristen, dels inte heller – ofta utifrån sådana negativa hälsoeffekter av familjeseparation och egna trauman som av-

handlats under 4.1 – har förmåga att efterleva fristen. Utifrån individens kontext upplevs fristen många gånger som för kort. En respondent uppger att hen inte har mött någon individ som känner till tremånadersfristen. Respondenten påpekar också att för de allra flesta i målgruppen är det en stor utmaning att överhuvudtaget kunna göra en ansökan om familjeåterförening. Trots att respondenten ofta informerar om vikten av att ansökan görs inom fristen har hen flera exempel där anknytningspersoner, trots stöttning och information, inte har lyckats att lämna in ansökan i rätt tid. Detta då upplevelsen många gånger är att ansökningsförfarandet är för komplicerat.

Eftersom i princip³² endast anknytningspersoner med flyktingstatus omfattas av undantaget enligt den så kallade tremånadersregeln, blir möjligheten till andra undantag av ännu större betydelse för den målgrupp som Svenska Röda Korset möter.

Vad gäller undantaget för bland annat svenska medborgare kan konstateras att detta undantag gäller så kallade etablerade familjer, det vill säga primärt familjekonstellationer som redan existerat i ursprungslandet. I våra verksamheter ser vi dock att detta undantag sällan aktualiseras, vilket beror på de krav som anknytningspersonerna måste uppfylla för att beviljas ett permanent uppehållstillstånd – något som i sin tur krävs för att kunna bli svensk medborgare.

I DAGSLÄGET BEVILJAS endast kvotflyktingar permanenta uppehållstillstånd vid första beslutstillfället. Övriga som beviljas internationellt skydd får i stället ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, antingen för 13 månader (alternativt skyddsbehövande) eller för tre år (flyktingar som sökt asyl på plats i Sverige). För att kunna få permanent uppehållstillstånd krävs att dessa individer har haft tidsbegränsat uppehållstillstånd i minst tre år. Som huvudregel finns också ett krav på egenförsörjning. Trots att individen bara behöver försörja sig själv är det ofta samma svårigheter som gör sig påminda – som att överhuvudtaget komma i arbete. Detta försvåras dessutom ytterligare av det faktum att subventionerade an-

31 Se bl.a. Svenska Röda Korsets yttrande över betänkandet "En långsiktigt hållbar migrationspolitik" (SOU 2020:54).

32 Enligt 5 kap. 3 d § utlänningslagen gäller även undantaget om anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande eller förklarats vara alternativt skyddsbehövande, om utlänningspersonen befinner sig i Sverige och beslutet om hans eller hennes asylansökan fattas i samband med beslutet om anknytningspersonens asylansökan.

ställningar, exempelvis anställningar inom Samhall, inte godkänns som inkomst.³³ För individer med olika funktionsnedsättningar som hindrar dem från att arbeta på den reguljära arbetsmarknaden blir processen mot att uppnå ett permanent uppehållstillstånd därför ofta långdragen och svår. Till detta kommer att handläggningstiden i medborgarskapsärenden hos Migrationsverket ofta är oskäligt lång, där det förekommer att sökande fått vänta i fyra år på att överhuvudtaget tilldelas av handläggare.³⁴

MED BEAKTANDE AV att det nyligen lagts fram ett förslag om att det som utgångspunkt ska krävas åtta års hemvist i Sverige för att vuxna ska kunna bli svenska medborgare³⁵, innebär allt detta en oerhört lång och osäker väntetid för de allra flesta innan man kan bli svensk medborgare. Detta innebär att familjeseparationen måste pågå under en lika lång period innan undantaget kan tillämpas på anknytningspersonen, som trots många år i Sverige fortfarande inte uppfyller försörjningskravet för familjeåterförening.

Allt detta innebär att den ventil som gör det möjligt att – helt eller delvis – medge undantag från bostads- och försörjningskravet om det finns ”särskilda skäl” blir särskilt viktig, många gånger direkt avgörande, för familjemedlemmars möjlighet att leva tillsammans. Som redogjorts för i avsnitt 4.3, är undantaget avsett för individer som i och för sig har rätt att återförenas med sina anhöriga men som av olika skäl inte kan uppfylla försörjningskravet. I förarbetena till den aktuella bestämmelsen nämns äldre personer som har lämnat arbetsmarknaden och som inte har en inkomst som når upp till den nivå som krävs men också personer med en varaktig funktionsnedsättning som gör det omöjligt med en egen arbetsrelaterad inkomst. Uppräkningen är dock inte uttömmande utan lagen har också påpekat att det kan finnas även andra situationer där det i det enskilda fallet framstår som orimligt att ställa upp ett försörjningskrav, exempelvis om det bedöms stå i strid med Sveriges konventionsåtaganden att uppställa ett försörjningskrav. En viktig aspekt är också att det ska göras en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Foto: Karin Tengby

33 4 kap. 4 c § Utlänningsförordningen (2006:97).

34 Riksrevisionens granskning ”Migrationsverkets hantering av medborgarskapsärenden”, beslutad den 11 mars 2025, RIR 2025:5.

35 SOU 2025:1, ”Skärpta krav för svenskt medborgarskap”.

SVENSKA RÖDA KORSETS ERFARENHET från vårt juridiska arbete med familjeåterföreningsärenden visar dock att denna bestämmelse kommit att tillämpas oerhört restriktivt i praktiken. Eftersom det saknas vägledande praxis från Migrationsöverdomstolen i fråga om den närmare tillämpningen av den faktiska bestämmelsen, och då förarbetsuttalandena är knappa utan att ge någon större ledning, ser vi även att motiveringen i besluten ofta bygger på ett likartat resonemang där ingen större hänsyn har tagits till individens särskilda situation.

*"Att inte ha något annat att säga än
"Fortsätt kämpa med jobsökandet!" till
en förälder som levt utan sina minderåriga
barn i åtta år och som två gånger ansökt
men fått avslag på ansökan om familjeåter-
förening med hänsyn till försörjningskravet,
känns nästan som ett hån."*

(Jurist inom migrationsrätt vid
Svenska Röda Korset).

5.4 Exempel på när ohälsa/ funktionsnedsättning påverkar möjligheterna att uppfylla kravet

Genom Svenska Röda Korsets juridiska arbete med familjeåterföreningsärenden har vi sett flera exempel där enskilda, till följd av såväl fysiska som psykiska sjukdomar och funktionsnedsättningar, inte kan uppfylla bostads- och försörjningskravet. Vår erfarenhet visar att det är sällan som detta anses utgöra "särskilda skäl". Bestämmelsen har i sin nuvarande utformning kommit att tillämpas mycket restriktivt, där det i princip förutsätts att anknytningspersonen uppbär sjukersättning. Detta blir särskilt tydligt i de fall där anknytningspersonen lider av psykisk ohälsa i kombination med andra samverkande faktorer som medför svårigheter att

arbeta. Av tradition ges inte psykologintyg lika stor vikt som läkarintyg (jfr. MIG 2007:35), vilket för vår målgrupp som mottar regelbunden vård och behandling av psykologer, blir särskilt tydligt. Vidare ser vi att det sällan görs en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, där både anknytningspersonens som de sökande familjemedlemmarnas situation vägs in. Detta ter sig särskilt anmärkningsvärt när de sökande utgörs av minderåriga barn, vilkas situation utifrån den kontext som de befinner sig i många gånger är särskilt utsatt. Många gånger hänvisas också till att ohälsan eller funktionsnedsättningen inte bedöms hindra en individ från arbete för all framtid. Hur lång tid detta skulle ta och hur länge det anses rimligt, och därmed proportionerligt, att leva utan sin familj beaktas sällan i tillräcklig grad.

Detta sagda kan exemplifieras med följande två ärenden där anknytningspersoner åberopat svårigheter att arbeta på grund av sjukdom och/eller funktionsnedsättning.

EN KVINNA OCH SEX MINDERÅRIGA barn ansökte om uppehållstillstånd grundat på anknytning till maken/pappan i Sverige som beviljats asyl. Familjen levde som flyktingar i ett tredje land där barnen, som samtliga var vid dålig hälsa, inte fick gå i skola. Maken/pappan saknade alla extremiteter förutom en arm som bara fungerade hjälpligt, men led också av andra somatiska följsjukdomar. Svenska myndigheter ansåg att det var "förståeligt" att mannen/pappan kunde ha svårt att få en anställning men hänvisade till att inlämnad dokumentation inte visade att han var arbetsförmögen. Att familjen inte heller lämnade ursprungslandet tillsammans och nu levt åtskilda under fem års tid gjorde vidare att det ifrågasattes att det fanns ett starkt beroendeförhållande mellan barnen och pappan. Familjen hänvi-

*"Att inte ha något annat att säga än
"Fortsätt kämpa med jobsökandet!" till en förälder som levt utan
sina minderåriga barn i åtta år och som två gånger ansökt
men fått avslag på ansökan om familjeåterförening med hänsyn
till försörjningskravet, känns nästan som ett hån."*

Foto: Johan Bävman

sades också till att träffas i tredje land, då detta inte ansågs vara ”förenat med stora svårigheter”.

YTTERLIGARE ETT EXEMPEL gällde en man, vars hustru ansökt om uppehållstillstånd. Båda makarna hade en synnedsättning. Maken i Sverige var helt blind sedan barnsben. Redan makens synnedsättning innebar omfattande svårigheter för honom att komma i arbete, något som tydliggjordes av att han under tre års tid försökt hitta ett anpassat arbete. Enligt mannen påverkade därför hans funktionsnedsättning möjligheterna till ett arbete, varför försörjningskravet hade en oproportionerlig effekt som drabbade honom på grund av att han är blind. Under pågående process sjukskrevs maken och han inkom med ett läkarintyg som bedömde att hans arbetsförmåga vid den aktuella tidpunkten var nedsatt till 100 % på grund av huvudvärk, ångest, koncentrationssvårigheter och sömnrubbningar vilka bedömdes ha ett samband med hans synnedsättning. Hustrun fick avslag på sin ansökan med hänvisning till att personer med funktionshinder är berättigade till hjälp i arbetslivet och att det därmed inte var visat att makens funktionsnedsättning gjorde det omöjligt för honom att få en egen arbetsrelaterad inkomst *i framtiden*.

Som vi har redovisat ovan visar Svenska Röda Korsets samlade erfarenhet att familjeseparation har en mycket negativ effekt på den psykiska

hälsan, vilket i sig försvårar faktorer som språkinläring och etablering på arbetsmarknaden. Vår erfarenhet visat att psykisk ohälsa många gånger inte ses som lika angeläget att ombesörja, vilket kan leda till att det inte blir lika väldokumenterat som somatiska sjukdomar. Även om funktionsgraden många gånger är att likställa blir det därmed inte lika mätbart eller konkret som en somatisk sjukdomsbild.

ETT EXEMPEL PÅ DETTA från vår juridiska rådgivning rörde en man i 60-årsåldern som hade gjort upprepade ansökningar om familjeåterförening för sin son. Sonen var nu i tidiga tonåren. Eftersom sonen vistades i ursprungslandet, dit pappan var förhindrad att resa på grund av sin skyddsstatus, hade de inte träffat varandra på åtta år. På grund av den konstanta och långvariga oron för sin son, som numera var utan vårdnadshavare och en stabil boendesituation, hade mannen ångest, svårt att sova och koncentrera sig. Trots många år i Sverige behärskade mannen fortfarande inte svenska och hade som mest klarat av SFI-studier på halvtid. På grund av sitt psykiska mående sjukskrevs mannen under pågående familjeåterföreningsprocess. Trots att pappan uppfyllde kravet i den delen som det rörde en tillräckligt stor bostad fick sonen avslag på sin ansökan eftersom det inte bedömdes omöjligt för pappan att få en arbetsrelaterad inkomst *i framtiden*.

Det ansågs därför väga tyngre att upprätthålla försörjningskravet än sonens rätt att få leva med sin pappa i Sverige. Exemplet tydliggör även att den omständigheten att mannen inte kunnat få ett arbete under åtta års tid inte uteslöt svenska myndigheter från att anse att han i framtiden skulle kunna uppfylla försörjningskravet. Vidare togs ingen hänsyn till att mannen åtminstone delvis uppfyllde kravet i form av en godtagbar bostad. Det ska vidare noteras att ingen intervju med pojken hade ägt rum på svensk ambassad innan beslut fattades. I beslutet hänvisades till att man hade tagit ställning till pojkens bästa utan att ha hört honom själv.

5.5 Exempel på ensamstående kvinnor där knapp/icke-existerande utbildning påverkar möjligheterna att uppfylla kravet

Som vi redan har redogjort för ser Svenska Röda Korset att bostads- och försörjningskravet kan slå oproportionerligt hårt mot kvinnor. Det gäller bland annat kvinnor som är ensamstående i Sverige och som ska sörja för sina barn som här är i Sverige, samt kvinnor som saknar tidigare utbildning och/eller sysselsättning. Följande exempel från Svenska Röda Korsets juridiska arbete med familjeåterförening tydliggör detta.

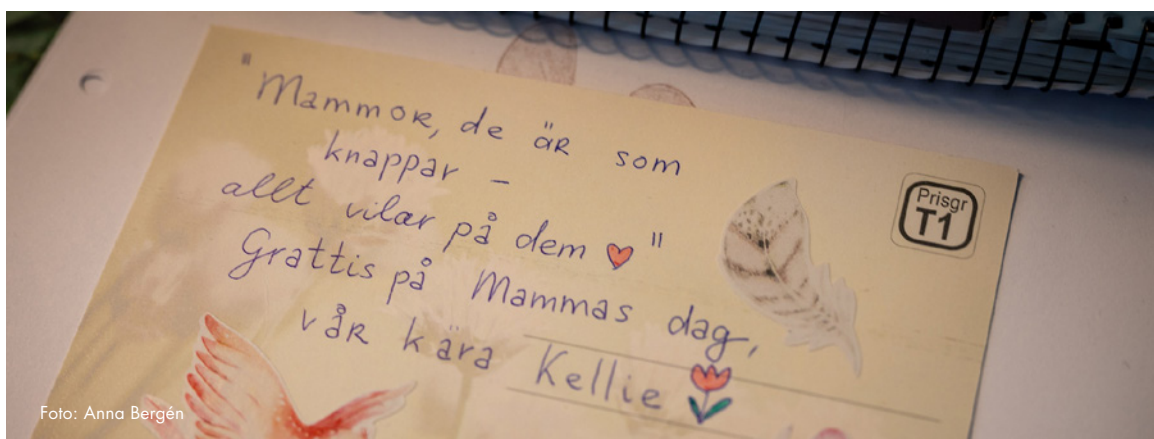
En eritreansk kvinna med flyktingstatus och tre minderåriga barn i Sverige ansökte för tredje gången om uppehållstillstånd för sin numera 16-åriga son. Vid tidpunkten för den aktuella ansökan hade familjeseparationen varat i åtta år. Pojkens säkerhetsmässiga situation hade försämrats och han befann sig i ett tredje land, vid tidpunkten krigshärjat, utan tillstånd. Pojkens far hade försvunnit, vilket gjorde att pojken bodde med bekanta till mamman. Där fick han bo så länge mamman skickade pengar till sonens uppehälle. Sonen levde med rädslan att påträffas av myndigheterna i det land där han befann sig och därefter deporteras till ursprungslandet. Han fick inte gå i skolan och mådde mycket psykiskt dåligt. Mamman hade gjort allt hon kunde för att komma in i det svenska samhället, lära sig svenska och få ett arbete. Hon hade också anställts på ett äldreboende inom ramen för introduktionsjobb, vilket ansågs vara en alltför kortvarig anställning som inte heller genererade en tillräckligt

stor inkomst för att försörjningskravet skulle vara uppfyllt. Mamman uppfyllde dock bostadskravet. För att det skulle vara möjligt hade mamman sett sig tvungen att ordna med en lägenhet på en annan ort än den där hon arbetade eftersom hyrorna där var lägre. Detta innebar stora påfrestningar för mamman med bland annat mycket tidiga morgnar för att vardagen som ensamstående skulle gå ihop. Pojkens ansökan avslögs utan det dessförinnan hade genomförts en intervju med honom på svensk ambassad. Beslutet motiverades i huvudsak med att pojken förutsattes kunna ta hand om sig själv när han blev myndig, att han inte var helt utan vuxet stöd i tredje land, att mamman skickade pengar till hans försörjning och att familjen hade kunnat träffas i ett tredje land vid ett tillfälle för två år sedan. Svenska statens intresse av att upprätthålla en reglerad invandring ansågs i detta fall i bedömningen väga tyngre än familjens rätt att leva tillsammans.

EXEMPLET TYDLIGGÖR en rad omständigheter. För det första att barnspecifika överväganden, såsom barnets utsatthet i egenskap av flykting i ett tredje land utan en vårdnadshavare, inte görs i tillräcklig utsträckning. Att familjen kunnat ses vid ett tillfälle hölls emot familjen. Ingen hänsyn togs till att de enbart hade kunnat träffas vid ett enda tillfälle under åtta års tid. Att de inte kunde leva tillsammans i familjens ursprungsland kommenterades inte heller. Vidare tydliggör exemplet att uppställandet av försörjningskravet ofta tillämpas utan flexibilitet, där ingen hänsyn tas till om en anknytningsperson gjort tillräckligt rimliga ansträngningar för att uppfylla försörjningskravet. I det aktuella ärendet uppfyllde mamman bostadskravet, varför det dessutom enbart handlade om att efterge kravet delvis. Trots att hon var ensamstående med tre små barn och hade lyckats komma i arbete och uppbar en inkomst, togs ingen hänsyn till de ansträngningar som gjorts utifrån hennes individuella situation att uppfylla kravet i dess helhet. Detta trots att Europadomstolen har uttalat att myndigheterna ska ta hänsyn till att en anknytningsperson har gjort vad som rimligtvis förväntas av hen för att uppfylla försörjningskravet.³⁶

Ett annat ärende där Svenska Röda Korsets jurister agerade ombud rörde tre barn i åldrarna 6,

36 Europadomstolens avgörande den 4 juli 2023 i målet B.Z m.fl. mot Schweiz p. 104 och 127.

10 och 11 år. När Svenska Röda Korset kontaktades hade barnen fått ett avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd grundat på anknytning till deras mamma som beviljats skydd mot Syrien. Barnen levde under svåra förhållanden i Syrien, utan tillgång till kontinuerlig skolgång. De levde tillsammans med en släkting som behandlade dem illa, men det fanns ingen annan släkting som kunde ta hand om barnen. Mamman hade aldrig tidigare förvärvsarbetat och beskrev stor oro och ångest över barnens situation. Hon studerade SFI på D-nivå men hade stora svårigheter att koncentrera sig på studierna. Parallellt med dessa sökte hon arbete inom hemtjänsten och äldreården. Migrationsverkets avslag grundade sig på att mamman inte uppfyllde bostads- eller försörjningskravet. När det gällde möjligheten att få undantag på grund av "särskilda skäl" hänvisade Migrationsverket till att barnen hade tillgång till en vuxen person i sin omgivning och att det fanns goda möjligheter för familjen att upprätthålla kontakten via brev, internet och telefon. Under sådana omständigheter vägrade samhällets intresse av att kontrollera människors inresa och vistelse i Sverige tyngre än familjens intresse av att leva tillsammans här.

UTÖVER ATT EXEMPLET TYDLIGGÖR vad en familjeseparation innebär för den psykiska hälsan och individens förutsättningar att etablera sig i Sverige, kan konstateras att bedömningen bygger på tanken att rätten att utöva ett familjeliv är ekvivalent med sporadiska kontakter genom brev, internet och telefon. Överväganden som det senare ser Svenska Röda Korsets jurister ofta i ärenden där det är klarlagt att familjemedlemmar inte kan utöva sitt familjeliv i ursprungslandet, ofta beroende på

anknytningspersonens skyddsstatus. Ett annat exempel på detta utgörs av ett eritreanskt föräldrapar, tillika kvotflyktingar, som hänvisades till att det inte hade framkommit hinder mot att de *besökte* sin 11-åriga son som befann sig utan tillstånd i Sudan och som levde gömd på grund av den överhängande risken för deportering.

Som ytterligare exempel kan nämnas en man ansökt om att få återförenas med sin hustru och sina minderåriga barn. Familjeseparationen hade uppstått i och med att maken kidnappats och satts i fängelse. Under tiden i fångenskap utsattes mannen för tortyr. Först efter många år, när maken lyckas ta sig till ett land i närområdet, lyckades de återfå kontakten med varandra. Mannen, som var svårt präglad av den tidigare tortyren, levde gömd utan tak över huvudet och levde på överblivna matrester. Hustrun i Sverige uppfyllde bostadskravet. Eftersom hon uppbar etableringsersättning kunde inkomsten inte beaktas. Familjen lämnade in ett flertal intyg till stöd för hur familjeseparationen påverkade alla i familjen. Medan hustrun kämpade med sin egen etablering avspeglade sig barnens oro för sin pappa i deras skolgång. Mannen fick avslag på sin ansökan då det inte ansågs visat att hustrun på grund av sitt hälsotillstånd inte kunde förväntas uppfylla försörjningskravet *på sikt* samtidigt som att det refererades till att familjen kunde fortsätta att ha kontakt på distans. Utöver att exemplet tydliggör vad vi redan påtalat i rapporten, nämligen att det ofta är barn som drabbas hårdast av försörjningskravet, framgår att barn som vistas i Sveriges individuella situation och mående inte ges nämnvärt utrymme i de proportionalitetsbedömningar som görs.

6. Slutsatser och rekommendationer

För Svenska Röda Korset, som dagligen bevittnar de humanitära konsekvenserna av lagens nuvarande bostads- och försörjningskrav och hur dessa tillämpas i praktiken, är det djupt oroväckande att regeringen vill införa ytterligare begränsningar i rätten till familjeåterförening.

”Det är svårt att beskriva föräldrarnas reaktion. Det är nästan inte lycka eller glädje – det kommer senare – det är snarare känslan av att dessa föräldrar hållit andan ända sedan den dagen de sist såg sina barn och nu plötsligt kunde andas igen.”

(Jurist vid Svenska Röda Korset som agerade ombud i ett ärende där migrationsdomstolen, efter överklagande, beviljade de minderåriga barnen uppehållstillstånd)

Svenska Röda Korsets målgrupp består ofta av människor i särskilt utsatta livssituationer – personer som har överlevt tortyr, väpnade konflikter och andra allvarliga våldshändelser. Denna bakgrund innebär ett stort mått av sårbarhet, men det är samtidigt viktigt att lyfta fram deras styrka och motståndskraft.

VI SER:

1. LAGSTIFTNINGEN ÄR INTE ÄNDAMÅLSENLIG

- Försörjningskravet fungerar inte som ett verktyg för integration, utan tvärtom försvårar denna och bidrar till en negativ hälsopåverkan. Många tvingas till omöjliga val: att försöka få ett tillräckligt avlönat och varaktigt arbete – eller på distans sörja för sina barn som befinner sig i livsfarliga situationer.
- Kravet är i praktiken ouppnåeligt för många, särskilt för individer med låg utbildningsgrad, psykisk ohälsa eller andra funktionsnedsättningar. De arbeten som vanligtvis finns tillgängliga för målgruppen är ofta tidsbegränsade och lågt avlönade. Hänsyn måste också tas till det att nyligen har lagts fram ett förslag som innebär att asylsökande ska ges rätt att arbeta utan arbetstillstånd först efter en viss tid i Sverige. Undantaget från kravet på arbetstillstånd ska inträda först sex månader efter det att asylansökan lämnades in.³⁷ Om förslaget realiserats kommer detta inte bara att påverka möjligheten till integration, utan också leda till en ännu större fördröjning i fråga om att kunna komma i arbete och därigenom uppfylla försörjningskravet.
- Pågående översyn av regelverket ska överväga att införa försörjningskrav även vid förlängning av uppehållstillstånd. Detta innebär att barn som tidigare fått återförenas med sina föräldrar riskerar att utvisas om föräldern förlorar sitt arbete. Vi ser en risk för ökad psykisk ohälsa, ökad otrygghet och att individer blir inlåsta i arbeten de inte vågar lämna – vilket försvårar såväl vidareutbildning som långsiktig etablering.

37 Mottagandelagen - en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68).

”Det är svårt att beskriva föräldrarnas reaktion. Det är nästan inte lycka eller glädje – det kommer senare – det är snarare känslan av att dessa föräldrar hållit andan ända sedan den dagen de sist såg sina barn och nu plötsligt kunde andas igen.”

2. BRISTER I RÄTTSTILLÄMPNINGEN

- Lagstiftningen tillämpas utan flexibilitet. Dagens tillämpning beaktar sällan individens särskilda situation. Delvis uppfyllande av kravet eller individens ansträngningar vägs sällan in. Föräldrar tvingas välja mellan sina barn om inkomsten inte räcker till hela familjen.
- Barn drabbas särskilt hårt. Utöver separationen påverkas barnens utveckling, skolgång och psykiska hälsa. De kan tvingas ta ansvar som inte är ålders-adekvat – en konsekvens av långvarig familjesplittring.
- Ventilen om undantag vid *”särskilda skäl”* tillämpas mycket restriktivt. Även när anknytningspersonen inte är arbetsförmögen, avfärdas detta ofta med att arbete eventuellt kan bli möjligt i framtiden – oavsett hur lång tid det kan ta. Denna restriktiva praxis leder till avslag även i situationer där undantag rimligen borde ha gjorts.
- Hänvisningar till kontakt via telefon, brev eller sociala medier används som argument för att inte bevilja familjeåterförening – vilket Svenska Röda Korset menar inte kan likställas med att exempelvis kunna utöva ett föräldraskap.

3. ADMINISTRATIVA OCH PRAKTISKA HINDER

- Processen för att ansöka om familjeåterförening upplevs som komplicerad och otillgänglig. De allra flesta saknar juridiskt ombud. Informationen som efterfrågas i ansökningsblanketterna är knapphändig angående den sökandes situation. Då vi också ser att intervjuer på svenska ambassader med sökanden inte alltid kan utföras eller utförs, är ofta möjligheten att beskriva den faktiska situationen begränsad. Detta påverkar beslutsunderlagen och ökar risken för felaktiga eller orimliga avslag.

VI REKOMMENDERAR:

Mot bakgrund av dessa erfarenheter och observationer föreslår Svenska Röda Korset följande åtgärder:

1. LAGSTIFTAREN

- Behåll ventilbestämmelsen med "särskilda skäl" – och avvisa ett eventuellt förslag att höja tröskeln till "synnerliga skäl". Det är avgörande att möjligheten till undantag inte ytterligare begränsas. Detta då alternativt skyddsbehövande inte längre omfattas av tremånadersregeln, övriga undantag sällan aktualiseras men också då den nuvarande bestämmelsen redan tillämpas så restriktivt att det kan ifrågasättas om den fungerar som en garant för att Sverige ska uppfylla sina internationella konventionsåtaganden.
- Avstå från att föreslå och införa ett bostads- och försörjningskrav vid förlängningar av redan beviljade uppehållstillstånd. Ett sådant krav riskerar bland annat att barn som redan återförenats med sin familj blir föremål för en ny familjesplittring.

2. BESLUTFATTANDE MYNDIGHETER

- Tillämpa försörjningskravet med den flexibilitet som EU-domstolen har uttalat ska vara vägledande. Bedömningar ska göras utifrån den aktuella situationen där hänsyn tas till om anknytningspersonen delvis har uppfyllt kravet men också anknytningspersonens individuella situation och de ansträngningar som gjorts i fråga om att uppfylla kravet. Utöver att kravet ska tillämpas på ett sätt som bättre speglar individens reella etableringsmöjligheter ska verklighetens arbetsmarknad också beaktas.
- Stärk rättssäkerheten genom en mer enhetlig tillämpning av försörjningskravet. Det förekommer betydande skillnader i hur försörjningskravet tolkas och tillämpas mellan olika handläggare och enheter inom Migrationsverket. För att minska rättsosäkerheten krävs förbättrad vägledning och utbildning för handläggare, samt återkommande uppföljning av praxis.
- Ta större hänsyn till barnets bästa och familjens situation vid proportionalitetsbedömningar. Prövningen måste innefatta barnspecifika överväganden där hänvisningar till kontakt via telefon eller brev inte kan likställas med rätten att de facto leva tillsammans.
- Förenkla och minska trösklarna i ansökningsprocessen, till exempel genom tydligare information och processledning så att en så fullständig bild som möjligt av anknytningspersonens och de sökandes situation kan läggas fram av den enskilde själv.

